

Svmma Juris Canonici

Comprehensa Tribus Partibus In Qva Distincte Et Svccincte Explicantur,
quæ ad personas, negotia, & iudicia Ecclesiastica ex Canonum præscripto,
pertinent

Ivrisdictione Ecclesiasticâ, & Iudiciis

Strein, Johann

Coloniæ Agrippinæ, 1658

§. 1. Iudiciorum forma, & varietas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61847](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61847)

TITVLVS II. DE IVDICIIS.

Iffe ctus Iurisdictionis, de qua haecenus, duo principales sunt, gubernare, & iudicare. Ad priorem pertinet legum praescriptio, illarum interpretatio, relaxatio, dispensatio, abolitio, & similia. Ad posteriorem causas, ac lites discernere, innocentes tueri, malefactores punire, suum cuique tribuere aut conservare. Hic igitur de iudiciis instituenda disputatio est, quia de legibus Ecclesiasticis satis egisse videmus in Prolegom.

§. I.

Iudiciorum forma, & varietas.

Iudicium à Venusino definitur *Administratio iustitiae, qua fit à iudice in causa proposita coram eo.* Tholosanus l. 47. c. 3. hanc definitionem praefert. *Iudicium est actus legitimus coram eo, vel per eum, qui habet iurisdictionem, factus; vel ad eius iurisdictionis ordinem pertinens, ut eius officio controversia finem accipiat.* Loco generis est *Actus legitimus, qui nimirum à lege approbatur, aut secundum leges fit.* Differentiae locum reliqua tenent. Brevissimè *Officiis.* Est actus legitimus trium personarum *Iudicis, actoris, & rei, qui in invitum exerce-*

tur. Dec lect. 2. num. 3. Navarr. in Rubr. de iud. n. 15. Barbof. ibid. & communiter DD.

II. Ad formam & substantiam iudicii pertinent 1. tres personae, iudex, actor & reus. 2. ut in ius vocetur, qui iudicandus est. 3. Editio actionis, seu accusatio. 4. Litis contestatio. 5. Iudicis cognitio. 6. conclusio seu litis finitio. 7. sententiae promulgatio. Citatio vocat reum. Editio actionis instruit. Litis contestatio confirmat iudicium. Cognitio veritatem eruit. Conclusio terminat. Sententia indicat.

Iudicium integrum, & incorruptum erit, si partes suas personae sanctè obediunt. Iudicem oportet esse gravem, sanctum, severum, incorruptum, inadulabilem, contra improbos immisericordem, & inexorabilem, erectum, arduum, & potentem, vi & maiestates aequitatis, veritatisque terrificum. Gell. l. 13.

Accusator servet veritatem, debitum modum, puram intentionem, caveat praevagationem. *c. si quem poenituerit.* q. 3.

Reus sciat se obligatum esse ad veritatem proprio Iudicis legitime interroganti manifestandam. Praeterea obediens iusta imperanti, etiam in poenis. *Val. q. 13.* In teste sit veritas, ne confirmet falsitatem, puritas, ut respuat dona, discretio ac

revelat celanda. *Nav. c. 25 n. 40. Silv. v. A. 29. in sum. l. 4. Inst. Rubr. 17.*

III. Iudiciorum genera multa sunt. *Tholosanus* sex divisionibus plenè enumerat. Melius tamen, & brevius alii per quatuor cautatum genera dividunt.

Prima divisio à diversitate Iudicium sumitur. Vnde aliud est Ecclesiasticum iudicium, aliud sæculare. *Innoc. & Abb. in c. de maior & obed.*

Secunda à diversitate materiæ. Nam aliud est publicum, aliud privatum: hoc de controversiis, illud de criminibus. *l. 4. Inst. T. 18. Sigon. l. 1. de iud. c. 1.* aliud est petitorium, aliud possessorium. In hoc de sola possessione, in illo de rei proprietate agitur: *Ant. Cucchus l. 3. T. 16. Canis. l. 4. T. 1.*

Tertia à diversitate formæ, secundum quam aliud est ordinarium, aliud extraordinarium. In ordinario modus legitimus, & ordinarius seu solennis observatur: in extraordinario sola facti inspectio sufficit, remoto omni forensi strepitu. Aliqui summarium vocant, quia breviter & quasi compendio peragitur, habetque locum in causis electionum, provisionum matrimonii, usuræ & similibus in quibus nec solennis libelli portio, nec litis contestatio est necessaria, sed simpliciter de plano, & sine figura aestreptu iudiciali proceditur. *Lancel. l. 3. T. 1.* Extraordinarium iudicium idem tradit esse, quod Delegatum.

Quarta ex diversitate finis, Aliud enim est civile, aliud Criminale. In civili actor suum, vel alterius commodum privatum intendit, & prosequitur, in criminali agitur ad pœnam publicam, sive pecuniaria sit, sive applicanda, sive corporalis, sive privatio officii. Hanc diversitatem

parit delictorum qualitas, quorum alia publica sunt, alia privata. Publica iudicium publicam absque damno privatorum civium lædunt, cuiusmodi est hæresis, simonia, & similia. Alia personis in particulari obstant, qualia sunt furtum, homicidium, adulteriũ &c. unde duplex forma accusandi seu actio nascitur, Criminalis nimirum, & civilis *Tussetus in v. Criminalis Conclus. 1083. & 1084.* Nam læsus iniuria per calumniam, puta aut rapinã, vel sibi satisfieri à reo deposcit, restitueredo honorem, aut reparando damnum, & sic civiliter agit: vel ita accusat, ut ad pœnam magistratui debitam reus condemnatur, & criminaliter agit: vel denique utramque intendit, & actio mixta erit, id est, civilis simul, & criminalis. At quandoque alterã elegerit, alterã carebit, Agili tamen aliter describunt, apud *Clarũ §. fin. q. 1. Maranta de ord. iudicior. Par. 4. dist. 1. Robert. l. 4. Sentent. c. 9. Menoch. de arbitr. Casu 275. u. 6. Soar. de Pac. in Præm. Annot. 1. de iudic. Buccaron. de different. inter. iudic. Civilia, & Criminalia in Præm. §. Farinae, in Praxi Crimin. q. 100. cap. 1. Item Consl. 8. n. 3. l. 1. Peregrin. l. 1. in inter. Conf. Criminalia Perez. ad Rubr. T. 1. lib. 3. Wesnerus in l. B. Föllr. in Praxi Crimin. Damhaud. in Prax. c. 2. Melonius Tit. 49. dist. 4. Barb. in l. 2. Decretal. in it.*

Præter has aliud actionum genus est, solum damni, reparationem quærens ex non culpâ propriè, seu quasi maleficio orta. Titius v. g. ex fenestrâ inconfultò, nec præmonens saxum deiecit, læsitque transeuntẽ. Huic permittitur a reo ad compensationẽ damni illati, quæ etiã transit ad hæredes, sed nõ cõtra hæredes. Cum enim pœnalis sit, maleficio & quasi maleficio.

maleficii auctorem tantum sequitur. *Inf. de oblig. ex quasi cler. §. ult. l. Neratius §. Hanc actionem ex ad leg. Aquil. l. Jul. Clar in praes. Q. 1. Az. III. l. 1. c. 8. Laym. l. 3. tract. 6. r. 4. Dambaud. in praxi criminali c. 142 & 143. Barb. l. 1. decretal. tit. 1. Decianus. l. 1. c. 15. Trucl. l. vol. 1. disp. 13. n. 10. Oldendorp. classe 6. alt. 12. Soacius §. cum & contra. Instit. de leg. Aquil.*

§. 2.

De Iudice.

Iudex est persona publica eo fine delecta, ut secundum leges, vel consuetudinem populo ius dicat. c. Forus de verb. signif. ut legitimus censeatur, tria necessaria sunt. Primum est potestas legitime obtenta. Secundum scientia labore acquisita. Tertium bonitas natura, & virtute parata. Infamis inimicus consanguineus corruptus & suspectus habetur & reuocatur. In actu ipso iudicandi. S. 1. ho. 2. 2. q. 60. ar. 2. exigit primo, certitudinem causae, delecta cuius sit iudicium temerarium. Secundo, æquitatem, & ordinatum modum progrediendi, quod in definitione iudicis iudicatur per illa. secundum leges, vel consuetudinem l. 1. c. 29. d. 6. Moscon. c. Iudices 3. q. 7. Casus. Salon Arrogen Val. in 2. 2. ad q. 60 l. 2. p. 1. c. 4. Bellam. de off. Princip. Christ. l. 1. c. 19.

II. Iudex alius est ordinarius, alius delegatus iuxta distinctionem iurisdictionis datam. Tit. 1. §. 1. alius denique arbitrarius, qui iterum duplex, ex compromisso & sine illo compromisso est utriusque partis litigantium sponso, de recipiendo sententiam, & iudicium arbitri à se dilecti aliquando tamen a iudice princeps ipse designat, alius denique est

accessorius, & quasi fortuitus. Tholos. l. 47. c. 22. Silvest. R. Iudex n. 1. Armilla cod. Lancel. l. 3. instit. tit. 4. Filliut. Tract. 39. c. 6. & 7. Corvinus l. 3. §. 2.

III. Iudex ordinarius, & delegatus in tribus potissimum differunt. Primo, iurisdictione delegata cum morte delegantis expirat, nisi aliter constitutum, aut conuentum sit. l. c. quia π. de iurisd. omn. iudic. c. Gratum c. licet de off. iud. de leg. E contra ordinarii potestas non mutatur per obitum eius, qui contulit. Secundo, ordinarius Iudex habet propriam iurisdictionem, eamque iure suo exequitur: delegatus vero iure alieno utitur. l. quacunque π. de off. eius cui mand. est iurisd. unde sequitur ordinarii potestatem non esse revocabilem ad nuntium illius, qui dedit. Delegatio vero omnino revocabilis est. Tertio, ordinarius regulariter delegari potest iurisdictionem suam l. maiorum π. de iurisd. omn. iud. c. cum Episcopus de off. iudic. ordin. in 6. Delegatus vero, si est principis hoc est, superiorem in temporalibus non agnoscens, potest quidem ex privilegio iuris delegare, non tamen semper. Nam si in literis commissionis electa sit persona propter scientiam, vel industriam, non poterit delegare; Si alias autem poterit delegatus sit cuiuscunque, qui inferior est principi, nullam omnino subdelegandi licentiam habet, ita ut neque morbo, neque alius negotiis impeditus, subdelegare queat.

Excepe 1. Si universalis causarum alicuius provinciae, vel civitatis illi commissa sit. Tunc enim partem alteri committere potest. 2. Si plures articuli vel partes in una causa contineantur. Quis enim velit dividere? 3. si res non ampli-